

Київ, 2008. 36 с.

7. Савюк М. Ф. Адміністративно-правові засади інформаційного суспільства : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2016. 208 с.

*Дмитрієв Сергій Миколайович,
аспірант кафедри цивільного права і процесу
Національної академії внутрішніх справ*

ЗАКОННИЙ ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ІНТЕРЕС ЯК ЕЛЕМЕНТ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО СТАТУСУ ЗАЯВНИКА У СПРАВАХ ОКРЕМОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Однією з ознак правової держави є законодавче закріплення і реальне забезпечення основних прав, свобод чи інтересів людини, тобто наявність налагодженого правового механізму їх правової охорони і захисту. Серед способів захисту прав, свобод та інтересів людини і громадянина особливе місце посідає судовий захист, у результаті якого забезпечується відновлення порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави [1, с. 10].

Судовий захист прав, свобод та інтересів здійснюється в порядку різних видів цивільного судочинства. Водночас, особливий науковий та практичний інтерес становить процедура розгляду цивільних справ в порядку окремого провадження, що характеризується певною специфікою процесуальної форми [1, с. 10].

Поряд із цим, серед інститутів цивільного процесуального права України особливу увагу привертає інститут цивільного процесуального правового статусу, що має спеціальний предмет правового регулювання, а також, інколи, відзначається відсильним характером правових норм, що його становлять. Значення інституту цивільного процесуального правового статусу полягає у тому, що він є системою правових норм, котрі визначають вид і міру можливої та обов'язкової поведінки учасників цивільного процесу, а також спрямованість їх прагнення на досягнення певного процесуального результату. Відтак, цивільний процесуальний правовий статус (у суб'єктивному розумінні) є невід'ємною властивістю будь-якого учасника цивільного процесу [2, с. 6].

Притаманний він і учасникам справ окремого провадження. Саме ця група учасників цивільного процесу є особливою, що зумовлюється як специфікою відповідного виду цивільного судочинства, так і специфікою юридичної природи осіб, які беруть участь у відповідних цивільних справах. Адже усі такі особи мають право або зобов'язані здійснювати у суді певні процесуальні дії, спрямовані на виникнення, розвиток і припинення цивільного судочинства.

Одразу необхідно звернути увагу на те, що у цивільному процесуальному праві особливу увагу визначенню поняття правового статусу вчені-процесуалісти не приділяють. Вбачається, така ситуація зумовлена тим, що

проблемні аспекти, пов'язані із відповідною правовою категорією, здебільшого, залишаються предметом наукових розвідок фахівців у галузі теорії держави та права. Водночас, поряд із загальним праворозумінням категорії «правовий статус», цивільний процесуальний правовий статус як його різновид характеризується специфічними особливостями, зумовленими специфікою правового регулювання суспільних відносин, що становлять предмет галузі цивільного процесуального права. Спеціальна категорія, гносеологічно наслідуючи загальну, завжди має свою специфіку, індивідуальні риси, особливості, які мають бути виокремлені та досліджені [2, с. 28].

Щодо елементів правового статусу ми розділяємо висловлену в юридичній літературі позицію, що такими є визначені у законодавстві права, обов'язки та інтереси. При цьому правосуб'єктність ми розглядаємо як загальну передумову набуття правового статусу, а громадянство вважаємо підставою виникнення у фізичної особи певного виду правового статусу – статусу громадянина, іноземця, особи без громадянства. Принципи права, на наше переконання, є орієнтиром при формуванні правового статусу, юридичні гарантії – засобом його реалізації, а відповідальність – формою державного впливу на порушення засад правового статусу. Свободи, у свою чергу, хоча і входять до структури правового статусу, але не є самостійним його елементом, адже становлять зміст прав і повністю поглинаються ними. Отже, зазначені категорії (правосуб'єктність, громадянство, принципи права, юридичні гарантії, відповідальність та свободи), з огляду на специфіку своєї юридичної природи, не є елементами структури правового статусу [2, с. 40].

Виходячи з наведеного, можна стверджувати, що цивільний процесуальний статус заявника є сукупністю закріплених у цивільному процесуальному законодавстві прав, обов'язків та інтересів зазначеного суб'єкта цивільних процесуальних правовідносин.

Відповідно, елементами цивільного процесуального правового статусу заявника слід вважати: суб'єктивні цивільні процесуальні права, юридичні цивільні процесуальні обов'язки, законні цивільні процесуальні інтереси.

Отже, одним з елементів цивільного процесуального статусу заявника, як було зазначено вище, є законний цивільний процесуальний інтерес.

В юридичній літературі законні (охоронювані законом) інтереси по-різному оцінюються науковцями. Зокрема, інтереси розглядаються як юридично значимі і юридично виправдані домагання на соціальні блага, що не охоплюються безпосереднім змістом прав і свобод [3, с. 265]; потреби, які виявляються в діяльності з усвідомлення та реалізації цілей у суспільних відносинах [4, с. 20]; дозволені нормативно-правовими актами прагнення особи до задоволення своїх потреб, до володіння тими чи іншими благами, соціальними цінностями, послугами [5, с. 154]; прагнення до користування у межах правового регулювання конкретним благом [6, с. 176]; наміри, прагнення і мотиви до участі у правовідносинах з метою найбільш повного задоволення певних потреб [7, с. 12].

У свою чергу І.В. Венедіктова визначає охоронюваний законом інтерес в «юридичному аспекті» як усвідомлену суб'єктом права необхідність в

отриманні певного матеріального (нематеріального) блага або зміни правового статусу, що спонукає суб'єктів права вчиняти конкретні дії чи, навпаки, утримуватися від них, знаходиться в правовому полі та є незабороненою державою, здійснюється у формі дозволеного домагання і реалізується в конкретному правовідношенні [8, с. 224].

Водночас з погляду філософії інтерес розглядається як певний стимул до дії, спонукальний поштовх до досягнення цілей, яких прагне суб'єкт [8, с. 28].

Щодо поняття «інтерес» свою позицію висловив Конституційний Суд України. Так, у п. 1 резолютивної частини свого рішення від 1 грудня 2004 р. № 18-рп/2004 у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення окремих положень частини першої статті 4 Цивільного процесуального кодексу України (справа про охоронюваний законом інтерес) він визначив, що під охоронюваним законом інтересом слід розуміти прагнення до користування конкретним матеріальним та (або) не-матеріальним благом, зумовлений загальним змістом об'єктивного і прямо не опосередкований у суб'єктивному праві простий легітимний дозвіл, що є самостійним об'єктом судового захисту та інших засобів правової охорони з метою задоволення індивідуальних і колективних потреб, які не суперечать Конституції і законам України, суспільним інтересам, справедливості, добросовісності, розумності та іншим загальноправовим засадам.

Прикладом застосування поняття «інтерес» у широкому сенсі є Конституція України, у статтях 18, 32, 34, 35, 36, 39, 41, 44, 54, 79, 89, 104, 121, 127, 140 якої наголошується на національних інтересах, інтересах національної безпеки, економічного добробуту, територіальної цілісності, громадського порядку, здоров'я і моральності населення, політичних, економічних, соціальних, культурних інтересах, моральних і матеріальних інтересах, професійних інтересах, інтересах суспільства, інтересах усіх співвітчизників, інтересах громадянина, інтересах держави, спільних інтересах територіальних громад сіл, селищ та міст тощо. Вказуючи на наявність таких інтересів, Конституція України підкреслює необхідність їх забезпечення (ст. 18), задоволення (ст. 36) чи захисту (статті 44, 54, 127).

Крім того, забезпечення, врахування, охорона і захист законних інтересів вбачається, у тому числі, зі змісту статей 2, 4, 5, 11, 13 Цивільного процесуального кодексу України, ст. 3, статей 15 – 17, ч. 2 ст. 25, статей 55, 56 Цивільного кодексу України, ч. 8 ст. 7, статей 18, 19, ч. 1 ст. 27, ст. 59 Сімейного кодексу України та ін.

Окремо слід акцентувати на нерозривному, логічно-смысловому зв'язку законного інтересу з категорією «суб'єктивне право». Як зазначає Конституційний Суд України у п. 3.6 мотивувальної частини указаного рішення від 1 грудня 2004 р. № 18-рп/2004, інтерес, навіть перебуваючи під охороною закону чи права, на відміну від суб'єктивного права, не має такої правової можливості, як останнє, оскільки не забезпечується юридичним обов'язком іншої сторони.

Отже, можна дійти висновку, що законні інтереси є одним з елементів цивільного процесуального статусу, оскільки, по-перше, інакше їх не потрібно

було б задовольняти, забезпечувати, врахувати, охороняти і захищати; і, по-друге, законні інтереси перебувають у невід'ємному взаємозв'язку з правами та обов'язками, адже є тими потребами і прагненнями, задля досягнення яких суб'єкти реалізують свої права та виконують обов'язки. Щодо цивільного процесуального інтересу заявника як учасника справ окремого провадження, то, з огляду на викладене, такий інтерес полягає в прагненні домогтися бажаного для себе процесуального результату – ухвалення рішення суду про задоволення заяви.

Список використаних джерел

1. Чурпіта Г. В. Захист сімейних прав та інтересів у порядку непозовного цивільного судочинства : монографія. Київ : Алерта, 2016. 434 с.
2. Бичкова С. С. Цивільний процесуальний правовий статус осіб, які беруть участь у справах позовного провадження : монографія. Київ : Атіка, 2011. 420 с.
3. Общая теория государства и права : Академический курс в 2-х т. : учеб. для вузов / Отв. ред. М. Н. Марченко. Москва : Зерцало, 1998. Т. 1 : Теория государства / М. И. Байтин и др. 1998. 416 с.
4. Бірюков І. Інтерес і суб'єктивне цивільне право. *Право України*. Київ, 2004. № 8. С. 18–20.
5. Теорія держави і права : навч. посіб. / Упоряд. Л. М. Шестопалова. Київ : Прецедент, 2004. 224 с.
6. Харченко Г. Г. Правова проблематика захисту інтересу в цивільному праві України. *Часопис Київського університету права*. Київ, 2011. № 1. С. 175–179.
7. Свердлов Г. А. Гражданско-правовые способы сочетания общественных, коллективных и личных интересов : учеб. пособ. Свердловск : Свердл. юрид. ин-т им. Р. А. Руденко, 1980. 72 с.
8. Венедіктова І. В. Методологічні засади охоронюваних законом інтересів у приватному праві : монографія. Харків : Нове Слово, 2011. 260 с.

Євченко Вікторія Олегівна,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавр
Навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ

СПІВВІДНОШЕННЯ МЕТОДІВ ПЕРЕКОНАННЯ І ПРИМУСУ В ПРАВОВІЙ ДЕРЖАВІ

Загальновідомо, що існують різні варіанти, як зробити так, щоб одна людина виконала веління іншої. Можна виділити методи:

- правової регламентації та єдино начальства;
- переконання і примусу;
- дозволів і заборон;